

Zene és értelmezés

Elcsépelet közhely, hogy a zenei közművelés eredménye igen nagy mértékben függ az ismeretterjesztéstől, pontosabban: e terület kiváló szakembereitől. Nem mintha a zene „értése” előfeltétele lenne a zene élvezetének. Sőt. A tudálékos ismeretterjesztés egyik hibája, hogy elriasztja a nyitott füllel és nyitott lélekkel közeledőket. A megismerés, a felkészültség természetesen szabadabb teszi a remekművekhez vezető utat, s a feladata magaslatán álló ismeretterjesztő éppen a tanulni vágyás igényét ébreszti fel hallgatóiban. Igaz, a fáradtsággal járó elmélyedést kevesen vállalják; a nagy többség megelegszik az érzelmi közeledés korántsem lebecsülendő szabadságával — ám a tájékoztatást, a színvonalas magyarázatot, az érzelmi befogadókészség fogalmát nagyon is igénylik.

Úgy vélem, Bernstein hatásának és hallatlan népszerűségének az a titka, hogy megtalálta a nagy tömegekhez szóló hangot: úgy kelt érdeklődést témája iránt, hogy nem terheli túl hallgatóságát, de mindig valami lényegbevágót közöl az éppen bemutatott zenéről és fellájtja közönségét a muzsika befogadásához. Mindennek tudatában is bosszant egy kissé, ha a „magyar Bernstein” keressük. Bernstein sikeréhez hozzátartozik a ma-

ga nagyon vonzó karaktere, televíziós egyénisége, varázslatos karmesteri szuggesztivitása, művészi lobogása, zeneszerzői hírneve, tekintélye (és mindaz, amit az amerikai reklám nagyüzem — nagyon célszerűen — hozzáadott, sőt: a pálcája nyomán muzsikáló New York-i Filharmonikusok rangja is). Aki utánozni akar, menthetetlenül belebukna. De belebukna ismeretterjesztésünk is, ha a hozzá hasonló „csodára” várna és nem fedezné fel a maga számára az olyan remek szakembereket, mint például Lehel György. A tévéelőletben most már jónéhány alkalommal, utoljára november 6-án, Daphnis és Chloé II. szvitjének magyarázatával bizonyította: magától értetődően tud szót érteni a laikusok széles táborával. Az ő „titka” nemcsak rokonszenves egyéniségében rejlik, hanem sugárzó intellektualitásában is: hasonlatai, példázatai szinte kizárólag zenei fogantatásúak, ugyanakkor sejtetik sokoldalú műveltségét. Ám mindez csak külsőség, a legfontosabb, hogy hallgatósága érzi tudásának fölényes biztosságát, szakmai fölényét, magyarázata mégsem válik soha tudálékoská, fölényeskedővé. Olyan közvetlen hangot üt meg (a nagyszerűen „alákérdező” Vitray Tamás segítségével), hogy

mindenki természetesnek találja: a mesterségében járatos, *gyakorlati* muzsikus csupán természetes folyamatokra figyelmezteti közönségét azért, hogy ezek ismeretében szabadon adhassa át magát a zene élvezetének, s észrevétlenül is lényeges, zenei természetű tudnivalókkal gyarapodjék.

Amilyen természetesen magyarázta Lehel Ravel „zseniális józanágát”, épp annyira természetes volt muzsikálása is. A bevezetést követő megszólaltatás — a tévé sajátos lehetőségeit kiaknázva — továbbra is a magyarázat szellemét követte. Horváth Ádám muzikális zenei rendezése mintha egyenes folytatása lett volna Lehel és Vitray párbeszédének. A hajszálpontosan kidolgozott kameraállások mindig azt a részletet emelték ki, amelyről korábban szó esett, azt a hangszerjátékost hozták közel, aki a vezető szólamot, vagy dallamot játszotta. A totál képek váltakozása a zene ritmusát, a formai építkezést érzékeltette; a sötét háttérből kiemelkedő, s jóformán csak befejező részen fényképezett karmester képe megkomponáltan a dramaturgiai hatás szolgálatába állt: a zene extatikus fokozásának érzékeltetését segítette.

FEUER MÁRIA